Nhận thức mới của Đảng về an ninh phi truyền thống trong Văn kiện Đại hội XIV và những vấn đề đặt ra hiện nay

Font chữ UTM sử dụng
Trình điều khiển bàn phím

Party's new understanding of non-traditional security in the documents of the 14th National Party Congress and issues arising today

ThS. ĐỖ THỊ THU HƯƠNG
Đại học Hùng Vương; Email: huongchinhtri@gmail.com

Ngày nhận bài: 21/6/2026 Ngày phản biện: 3/7/2026 Ngày chấp nhận đăng: 20/9/2026
Chủ đề của bài viết thuộc lĩnh vực: Lý luận chính trị

Tóm tắt: *Bài viết phân tích sự phát triển nhận thức của Đảng Cộng sản Việt Nam về an ninh phi truyền thống (ANPTT) qua các kỳ Đại hội, tập trung làm rõ những nội dung đột phá trong Văn kiện Đại hội XIV. Nghiên cứu chỉ ra bước chuyển căn bản từ tư duy "phòng ngự, ứng phó" sang tư duy "an ninh kiến tạo phát triển"; sự mở rộng nội hàm ANPTT sang an ninh dữ liệu, chủ quyền số và an ninh không gian vũ trụ; cùng việc xác lập mô hình an ninh lấy con người làm trung tâm. Từ đó, bài viết đề xuất các giải pháp trọng tâm nhằm hiện thực hóa nhận thức mới của Đảng trong thực tiễn quản trị quốc gia hiện đại.*
Từ khóa: *an ninh phi truyền thống; Đại hội XIV; an ninh dữ liệu; chủ quyền số; an ninh kiến tạo phát triển.*

Abstract: *This article analyzes the development in understanding non-traditional security (NTS) of the Communist Party of Vietnam across successive National Party Congresses, focusing on clarifying the breakthrough elements in the documents of the 14th National Party Congress. The study identifies a fundamental shift from a mindset of "defense and response" to one of "security for development"; an expansion of the scope of NTS to include data security, digital sovereignty, and space security; and the establishment of a people-centered security model. On this basis, the article proposes key solutions to translate the Party's new understanding into practice in modern national governance.*
Keywords: *non-traditional security; 14th National Party Congress; data security; digital sovereignty; security for development.*

1. Đặt vấn đề

Thế giới đang trải qua những biến động mang tính thời đại với sự gia tăng mạnh mẽ của các thách thức toàn cầu như biến đổi khí hậu, dịch bệnh truyền nhiễm và tội phạm mạng xuyên quốc gia. Đại hội XIV của Đảng Cộng sản Việt Nam đánh dấu bước ngoặt lịch sử, đưa đất nước bước vào "Kỷ nguyên mới - kỷ nguyên vươn mình của dân tộc". Bối cảnh này đòi hỏi một tư duy chiến lược mới về an ninh để bảo vệ vững chắc thành quả đổi mới và tạo đà cho sự phát triển bứt phá trong một trật tự thế giới nhiều biến động.

Văn kiện Đại hội XIV xác định: "Các vấn đề an ninh phi truyền thống, như: An ninh con người, khủng bố, tội phạm xuyên quốc gia có tổ chức, tội phạm công nghệ cao, di cư bất hợp pháp, thảm họa môi trường, biến đổi khí hậu, dịch bệnh, thiên tai,... là những thách thức thường xuyên đối với công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội của Việt Nam" (Đảng Cộng sản Việt

Nam, 2026, tr.22). Các thách thức ANPTT không chỉ uy hiếp sự ổn định mà còn tác động trực tiếp đến mục tiêu phát triển kinh tế nhanh và bền vững của đất nước. Khi các tác động này vượt quá khả năng kiểm soát, chúng có thể chuyển hóa thành các nguy cơ về quốc phòng và ổn định chính trị.

Bài viết tập trung làm rõ ba câu hỏi nghiên cứu: (1) Những nội dung mang tính đột phá về ANPTT trong Văn kiện Đại hội XIV là gì? (2) Đảng đã vận dụng phương pháp luận biện chứng như thế nào để xử lý mối quan hệ giữa an ninh và phát triển? (3) Những vấn đề thực tiễn nào đang đặt ra cho công tác quản trị ANPTT hiện nay?

Kế thừa các thành tựu lý luận từ Đại hội XI đến XIII, nhận thức về ANPTT đã chuyển dịch từ việc "nhận diện các vấn đề toàn cầu" sang "đặt an ninh con người vào vị trí trung tâm". Các nghiên cứu chuyên sâu gần đây đã bước đầu hình thành trường phái học thuật về quản trị ANPTT trong kỷ nguyên số, làm tiền đề cho những tư duy đột phá tại Đại hội XIV.

Điểm mới và đóng góp của bài viết là chỉ ra sự chuyển dịch căn bản sang tư duy "an ninh kiến tạo phát triển". Đặc biệt, bài viết làm rõ sự mở rộng nội hàm ANPTT sang các lĩnh vực chiến lược như an ninh dữ liệu, chủ quyền số và an ninh không gian vũ trụ, gắn chặt an ninh quốc gia với hạnh phúc và sự an toàn của nhân dân.

2. Phương pháp nghiên cứu

Bài viết sử dụng cách tiếp cận định tính (qualitative) làm chủ đạo, dựa trên nền tảng phương pháp luận của chủ nghĩa duy vật biện chứng và duy vật lịch sử. Cách tiếp cận này cho phép xem xét vấn đề ANPTT trong tính chỉnh thể, vận động và mâu thuẫn phát triển, từ đó luận giải cơ sở thế giới quan của các luận điểm mới trong Văn kiện Đại hội XIV. Phương pháp luận này giúp nhận diện ANPTT không chỉ là các thách thức kỹ thuật mà là các yếu tố tác động sâu sắc đến kiến trúc thượng tầng và sự ổn định của chế độ trong "Kỷ nguyên mới - kỷ nguyên vươn mình của dân tộc".

Các phương pháp nghiên cứu cụ thể được vận dụng bao gồm:

Thứ nhất, phân tích văn kiện: Đây là phương pháp then chốt nhằm mổ xẻ hệ thống các báo cáo chính trị, chương trình hành động và nghị quyết trong Văn kiện Đại hội XIV. Việc phân tích tập trung vào việc giải mã tư duy "An ninh kiến tạo phát triển" và cách Đảng xác lập mối quan hệ giữa an ninh với an sinh và an toàn.

Thứ hai, so sánh và tổng hợp: Phương pháp này được vận dụng để đối chiếu nhận thức về ANPTT giữa các kỳ Đại hội, đặc biệt là sự chuyển dịch từ Đại hội XIII sang XIV. Qua đó, bài viết làm nổi bật sự mở rộng nội hàm ANPTT sang các lĩnh vực mới như an ninh dữ liệu, an ninh không gian vũ trụ và chủ quyền số.

Thứ ba, lôgic - lịch sử: Phương pháp này giúp xem xét sự vận động của khái niệm an ninh trong dòng chảy phát triển đất nước qua 40 năm đổi mới, cho thấy tính kế thừa biện chứng khi cái mới được hình thành trên cơ sở chọn lọc và vượt qua những giới hạn lịch sử của giai đoạn trước.

Đối tượng nghiên cứu là hệ thống quan điểm, chủ trương của Đảng về ANPTT. Phạm vi thời gian tập trung vào bối cảnh chuẩn bị và triển khai Nghị quyết Đại hội XIV (2025 - 2026). Nguồn dữ liệu được khai thác từ các Văn kiện, các bài luận chuyên sâu trên *Tạp chí Cộng sản*, *Tạp chí Chính trị và Phát triển* và các nguồn tin điện tử chính thống của Chính phủ.

3. Kết quả nghiên cứu và thảo luận

3.1. Sự phát triển vượt bậc trong nhận thức về an ninh phi truyền thống

3.1.1. Quan niệm chung về an ninh phi truyền thống

ANPTT là một phạm trù khoa học chính trị mới nảy sinh trong thế giới hiện đại, phản ánh sự thay đổi căn bản trong nhận thức về các nguy cơ đe dọa sự sinh tồn của quốc gia và nhân loại. Thuật ngữ này bắt đầu được sử dụng rộng rãi từ sau chiến tranh lạnh, đặc biệt trở nên phổ biến sau sự kiện 11/9/2001, khi các mối đe dọa phi quân sự bắt đầu uy hiếp trực tiếp đến an ninh con người và sự ổn định của các thể chế chính trị. Khác với an ninh truyền thống lấy sức mạnh quân sự làm trung tâm để bảo vệ chủ quyền lãnh thổ, ANPTT tập trung vào các lĩnh vực phi vũ trang, mang tính xuyên quốc gia và thường phát sinh từ các tác nhân tự nhiên hoặc chủ thể phi nhà nước.

Về mặt lý luận, hiện nay tồn tại hai trường phái quan niệm chính trên thế giới. Trường phái thứ nhất nhìn nhận ANPTT theo hướng an ninh tổng hợp, bao quát cả lĩnh vực quân sự lẫn các yếu tố chính trị, kinh tế và xã hội. Trường phái thứ hai, được hầu hết các học giả và cơ quan hoạch định chính sách tại Việt Nam ủng hộ, xác lập ANPTT là khái niệm đối lập với an ninh truyền thống. Theo đó, nội hàm ANPTT chỉ bao gồm

các thách thức phi quân sự như biến đổi khí hậu, dịch bệnh, tội phạm mạng, khủng hoảng năng lượng và đặc biệt là an ninh dữ liệu (Nguyễn Xuân Yêm, 2022). Đáng chú ý, ANPTT không phải là một trạng thái tĩnh mà mang tính chất "động", luôn vận động và mở rộng nội hàm theo tiến trình của cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư và xu thế toàn cầu hóa.

Đặc điểm cốt lõi của ANPTT là tính bộc phát đột ngột, khả năng lan tỏa nhanh chóng trên diện rộng và khó kiểm soát thông qua các công cụ hành chính đơn lẻ (Trần Ngọc Ngoạn, 2025). Các mối đe dọa này tuy không thách thức trực tiếp chủ quyền lãnh thổ theo lối cũ nhưng lại uy hiếp và hủy hoại các yếu tố tạo nền tảng cho sự phát triển bền vững của quốc gia thông qua việc tác động trực tiếp vào an ninh con người và môi trường sống. Do đó, việc bảo đảm ANPTT đòi hỏi một mô hình quản trị quốc gia hiện đại, lấy con người làm trung tâm và nhấn mạnh vào sự hợp tác đa phương giữa các quốc gia để chủ động quản trị rủi ro từ sớm, từ xa.

3.1.2. Quá trình phát triển quan điểm của Đảng về an ninh phi truyền thống qua các kỳ đại hội

Quá trình phát triển nhận thức của Đảng Cộng sản Việt Nam về ANPTT là một hành trình vận động khách quan, đi từ việc nhận diện các vấn đề đơn lẻ đến hệ thống hóa thành một bộ phận hữu cơ trong chiến lược bảo vệ Tổ quốc xã hội chủ nghĩa.

Giai đoạn tiền đề và nhận diện (Đại hội VIII - X): Mặc dù chưa sử dụng chính thức thuật ngữ ANPTT, nhưng từ giữa thập niên 90 của thế kỷ XX, Đảng đã có những dự báo sắc bén về các thách thức phi quân sự. Văn kiện Đại hội VIII nhấn mạnh: "Thế giới đứng trước nhiều vấn đề có tính toàn cầu (bảo vệ môi trường, hạn chế sự bùng nổ về dân số, phòng ngừa và đẩy lùi những bệnh tật hiểm nghèo...), không một quốc gia nào có thể tự giải quyết, mà phải có sự hợp tác đa phương" (Đảng Cộng sản Việt Nam, 1996, tr.77). Đến Đại hội IX và X, Đảng tiếp tục làm sâu sắc hơn nhận thức về biến đổi khí hậu, an ninh năng lượng, lương thực và tội phạm xuyên quốc gia.

Giai đoạn chính thức định danh và hệ thống hóa (Đại hội XI - XII): Đây là bước ngoặt mang tính lịch sử khi khái niệm "an ninh phi truyền thống" chính thức được đưa vào văn kiện. Tại Đại hội XI (2011), Đảng nhấn mạnh yêu cầu: "Sẵn sàng ứng phó với các mối đe dọa an ninh phi truyền thống mang tính toàn cầu, không để bị động, bất ngờ trong mọi tình huống" (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2011, tr.233). Đến Đại hội XII (2016), ANPTT được đặt ngang hàng với an ninh truyền thống, đồng thời chỉ ra sự chuyển hóa phức tạp giữa chúng "Những vấn đề toàn cầu như an ninh tài chính, an ninh năng lượng, an ninh nguồn nước, an ninh lương thực, biến đổi khí hậu, thiên tai, dịch bệnh có nhiều diễn biến phức tạp. Cộng đồng quốc tế phải đối phó ngày càng quyết liệt hơn với các thách thức an ninh truyền thống, phi truyền thống, đặc biệt là an ninh mạng và các hình thái chiến tranh kiểu mới." (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2016, tr.148).

Giai đoạn trọng tâm "an ninh con người" (Đại hội XIII): Đại hội XIII (2021) đánh dấu sự phát triển vượt bậc về chất khi xác định con người là trung tâm của mọi hoạt động an ninh. Đảng xác định: "Những vấn đề toàn cầu, như: bảo vệ hòa bình, an ninh con người, thiên tai, dịch bệnh, an ninh xã hội và an ninh phi truyền thống, nhất là an ninh mạng, biến đổi khí hậu, nước biển dâng, ô nhiễm môi trường... tiếp tục diễn biến phức tạp" (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021, tr.44). Phương châm hành động đã chuyển mạnh sang "chủ động phòng ngừa là chính" và ứng phó kịp thời các đe dọa ngay từ nơi xuất phát.

Giai đoạn nhận thức đột phá trong kỷ nguyên mới (Đại hội XIV): Bước vào "Kỷ nguyên mới - kỷ nguyên vươn mình của dân tộc", Văn kiện Đại hội XIV đưa tư duy về ANPTT lên tầm quản trị quốc gia hiện đại và kiến tạo phát triển. Quan điểm bao trùm của Đảng trong giai đoạn này là: "Các vấn đề an ninh phi truyền thống, như: An ninh con người, khủng bố, tội phạm xuyên quốc gia có tổ chức, tội phạm công nghệ cao, di cư bất hợp pháp, thảm họa môi trường, biến đổi khí hậu, dịch bệnh, thiên tai,... là những thách thức thường xuyên đối với công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội của Việt Nam" (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2026, T.2, tr.22). Đặc biệt, Đại hội XIV đã thực hiện bước nhảy vọt về tư duy khi mở rộng nội hàm an ninh sang các không gian số và không gian vũ trụ.

3.1.3. Nhận thức mới mang tính đột phá trong Văn kiện Đại hội XIV

Dựa trên sự phân tích hệ thống văn kiện, nhận thức của Đảng về ANPTT tại Đại hội XIV đã đạt đến một tầm vóc mới, mang tính bước ngoặt trong tư duy quản trị quốc gia hiện đại. Dưới đây là năm nội dung đột phá cốt lõi:

Một là, mở rộng và làm sâu sắc nội hàm ANPTT sang các không gian chiến lược mới. Đảng xác định: "An ninh trong giai đoạn mới không chỉ là an ninh biên giới, lãnh thổ, mà còn là an ninh chế độ, an ninh văn hóa - tư tưởng, an ninh kinh tế, an ninh tài chính, an ninh dữ liệu, an ninh năng lượng, an ninh nguồn nước, an ninh lương thực..." (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2026, T.1, tr.34). Lần đầu tiên, chủ quyền quốc gia được khẳng định toàn diện trên mọi không gian: "Nhận thức về nguy cơ, thách thức đối với an ninh quốc gia gồm cả an ninh truyền thống và an ninh phi truyền thống, trên bộ, trên biển, trên không, vũ trụ và không gian mạng" (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2026, T.2, tr.72).

Hai là, xác lập tư duy "An ninh kiến tạo phát triển" và "Tự chủ chiến lược". Đây là điểm mới đặc sắc nhất, thể hiện bước chuyển từ trạng thái phòng ngự, ứng phó sang chủ động kiến tạo môi trường phát triển. Đảng nhấn mạnh: "Tự chủ chiến lược, đổi mới mô hình phát triển, lấy phát triển để ổn định, ổn định để thúc đẩy phát triển nhanh, bền vững đất nước, nâng cao đời sống và hạnh phúc của nhân dân, bảo vệ vững chắc Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa" (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2026, T.1, tr.81).

Ba là, nâng tầm bảo vệ môi trường thành nhiệm vụ trung tâm. Văn kiện Đại hội XIV lần đầu tiên đặt bảo vệ môi trường ngang hàng với kinh tế và xã hội: "Bảo vệ môi trường, tăng cường quản lý tài nguyên, chủ động phòng, chống thiên tai, thích ứng với biến đổi khí hậu được xác định là một trong 3 trụ cột trong tiến trình phát triển hướng đến phát triển bền vững" (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2026, T.2, tr.66). Điều này cho thấy tư duy nhân văn, không đánh đổi môi trường lấy tăng trưởng đơn thuần.

Bốn là, lấy hạnh phúc và sự an toàn của nhân dân làm thước đo hiệu quả an ninh. Đại hội XIV khẳng định: "Lấy việc tôn trọng, bảo đảm, bảo vệ quyền con người, quyền công dân, hạnh phúc và sự hài lòng của nhân dân làm thước đo và mục tiêu phấn đấu" (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2026, T.1, tr.121). Mô hình an ninh lấy con người làm trung tâm được cụ thể hóa: "Phát triển xã hội bền vững là phát triển cho con người, vì con người, vì hạnh phúc con người, vừa là đặc trưng, bản chất tốt đẹp của chế độ ta..." (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2026, T.2, tr.62).

Năm là, chuyển dịch sang quản trị quốc gia hiện đại trên không gian số. Đảng yêu cầu phải "Bảo đảm an ninh mạng, an toàn dữ liệu" (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2026, T.1, tr.31) và quyết tâm "Xây dựng Đề án Chiến lược bảo vệ an ninh mạng, an ninh dữ liệu trong kỷ nguyên số (bao gồm tự chủ Internet dùng riêng tại Việt Nam, tự chủ hạ tầng số quốc gia)" (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2026, T.1, tr.238). Đây là nền tảng để bảo vệ Tổ quốc trước các thách thức xuyên biên giới và các hình thái chiến tranh mới.

3.2. Thảo luận: Ý nghĩa lý luận và thực tiễn hiện nay

3.2.1. Bước phát triển về lý luận: Từ tư duy "phòng ngự" sang "kiến tạo phát triển"

Việc phân tích sự chuyển dịch nhận thức của Đảng qua các kỳ đại hội cho thấy một hành trình phát triển lý luận mang tính đột phá. Ở giai đoạn trước, đặc biệt là tại Đại hội XIII, nhận thức về ANPTT chủ yếu tập trung vào trạng thái sẵn sàng đối phó với các nguy cơ. Đảng xác định: "Giữ vững ổn định chính trị - xã hội, tăng cường quốc phòng, an ninh là điều kiện tiên quyết để phát triển đất nước nhanh và bền vững" (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021, tr.36). Tư duy an ninh khi đó mang đậm tính ứng phó: "Sẵn sàng ứng phó hiệu quả với các thách thức an ninh truyền thống và ANPTT" (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021, tr.279).

Tuy nhiên, bước sang Đại hội XIV, Đảng đã xác lập mối quan hệ biện chứng chặt chẽ giữa an ninh và bứt phá phát triển. Điểm mới mang tính bước ngoặt là việc nâng tầm ANPTT thành một động lực, một thành tố hữu cơ kiến tạo sự phát triển bền vững. Sự đột phá này chuyển hóa từ tư duy "phòng ngự thụ động" sang "kiến tạo chủ động": Thay vì chỉ giải quyết hậu quả của các thảm họa ANPTT, Đảng chủ trương quản trị rủi ro ngay từ nơi xuất phát, lồng ghép các yếu tố an ninh vào mọi chính sách kinh tế - xã hội (Phạm Thị Mai, 2026; Nguyễn Tất Đạt, 2026). Đây là sự vận dụng sáng tạo phép biện chứng giữa ổn định và phát triển trong một thế giới đầy biến động.

3.2.2. Mở rộng nội hàm an ninh phi truyền thống: Xác lập chủ quyền trên không gian chiến lược mới

Sự chuyển dịch từ Đại hội XIII sang Đại hội XIV không chỉ là sự bổ sung danh mục các thách thức mà là một cuộc cách mạng về tư duy không gian chiến lược quốc gia. Nếu Đại hội XIII chủ yếu nhấn mạnh "an ninh mạng" dưới góc độ ứng phó với tội phạm công nghệ cao. Cụ thể "Những vấn đề toàn cầu, như: bảo vệ hòa bình, an ninh con người, thiên tai, dịch bệnh, an ninh xã hội và ANPTT, nhất là an ninh mạng,

biến đổi khí hậu, nước biển dâng, ô nhiễm môi trường... tiếp tục diễn biến phức tạp (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021, tr.106-107), thì Văn kiện XIV đã chính thức xác lập chủ quyền quốc gia trên những không gian chiến lược mới là không gian mạng và không gian vũ trụ.

Điểm đột phá đặc sắc nhất trong Văn kiện XIV chính là việc định danh an ninh dữ liệu và chủ quyền số. Nếu trước đây dữ liệu chỉ được xem là đối tượng cần bảo vệ, thì nay nó được coi là tài nguyên chiến lược gắn liền với an ninh chế độ. Việc đặt "an ninh dữ liệu" song ngang với các loại hình an ninh truyền thống khẳng định tư duy quản trị quốc gia hiện đại, nơi mà việc mất quyền kiểm soát dữ liệu cũng nghiêm trọng như mất chủ quyền lãnh thổ. Cùng với đó, việc xác lập an ninh không gian vũ trụ cho thấy Đảng đã nhận diện các địa bàn chiến lược cốt tử cho sự phát triển và an toàn của dân tộc trong tương lai.

3.2.3. Ý nghĩa thực tiễn: Lấy con người làm chủ thể và thước đo quản trị an ninh

Một trong những đột phá quan trọng nhất của Đại hội XIV là việc xác lập vị trí của con người trong hệ thống quản trị an ninh quốc gia hiện đại. Kế thừa tinh thần từ Đại hội XIII khi lần đầu tiên khái niệm "an ninh con người" được đưa vào Văn kiện, Đại hội XIV đã nâng tầm nhận thức này bằng việc cụ thể hóa thành tiêu chí đánh giá chính trị.

Thứ nhất, con người được xác định là mục tiêu tối thượng và thước đo hiệu quả của an ninh. Đảng khẳng định: "Lấy việc tôn trọng, bảo đảm, bảo vệ quyền con người, quyền công dân, hạnh phúc và sự hài lòng của nhân dân làm thước đo và mục tiêu phấn đấu" (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2026, T.1, tr.121). Điều này đòi hỏi công tác quản trị ANPTT phải giải quyết trực tiếp các vấn đề an sinh, từ an toàn thực phẩm, an ninh y tế đến bảo vệ bí mật đời tư trên không gian mạng.

Thứ hai, phát huy vai trò chủ thể và nguồn lực nội sinh của nhân dân trong bảo vệ Tổ quốc. Văn kiện XIV tái khẳng định: "Nhân dân là trung tâm, là chủ thể, là mục tiêu, là động lực và là nguồn lực của phát triển" (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2026, T.1, tr.38). Thực tiễn ứng phó với đại dịch Covid-19 và các thảm họa thiên tai đã chứng minh rằng khi người dân được đặt vào vị trí chủ thể, họ sẽ trở thành lực lượng tại chỗ mạnh mẽ nhất. Việc xây dựng "thế trận lòng dân" trên không gian mạng chính là sự cụ thể hóa vai trò chủ thể này.

Thứ ba, gắn bảo đảm an ninh với bản chất nhân văn của chế độ xã hội chủ nghĩa. Đảng nhấn mạnh: "Phát triển xã hội bền vững là phát triển cho con người, vì con người, vì hạnh phúc con người, vừa là đặc trưng, bản chất tốt đẹp của chế độ ta..." (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2026, T.2, tr.62). Do đó, việc chủ động ứng phó với biến đổi khí hậu, dịch bệnh hay tội phạm công nghệ cao chính là để bảo vệ quyền được sống trong môi trường an toàn, lành mạnh của nhân dân.

Thứ tư, chuyển đổi phương thức quản trị sang hiện đại, lấy dữ liệu và công nghệ phục vụ nhân dân. Thay vì quản lý bằng các mệnh lệnh hành chính đơn thuần, Đại hội XIV chủ trương quản trị quốc gia bằng công nghệ và dữ liệu để phục vụ người dân tốt hơn. Xây dựng "Chính phủ số", "Công dân số" chính là công cụ để bảo đảm quyền lợi và an toàn của con người trong mọi tình huống, từ sớm, từ xa, không để ai bị bỏ lại phía sau.

3.2.4. Những vấn đề đặt ra và thách thức thực thi hiện nay

Dù nhận thức lý luận đã đạt đến tầm vóc mới, quá trình thực thi thực tiễn vẫn đặt ra nhiều vấn đề cấp bách cần tháo gỡ:

Một là, sự đồng bộ về thể chế. Hệ thống pháp luật về an ninh mạng, bảo vệ dữ liệu cá nhân và quản trị rủi ro thiên tai tại một số địa phương còn chồng chéo, chưa theo kịp tốc độ phát triển của công nghệ số. Việc chuyển từ "quản lý hành chính" sang "quản trị hiện đại" đòi hỏi một cuộc cách mạng về thể chế để khơi thông nguồn lực.

Hai là, năng lực nguồn nhân lực. Đòi hỏi đội ngũ cán bộ, đặc biệt là cán bộ cấp chiến lược, phải có năng lực số, am hiểu phương pháp luận biện chứng để xử lý các vấn đề phức hợp. Tình trạng lúng túng trong ứng phó với các thảm họa ANPTT cục bộ cho thấy năng lực dự báo và phản ứng nhanh vẫn cần được cải thiện mạnh mẽ.

Ba là, hợp tác quốc tế và tự chủ chiến lược**.** Trong thế giới đa cực, việc vừa hợp tác vừa đấu tranh để bảo vệ chủ quyền số và tài nguyên dữ liệu là bài toán khó. Việt Nam cần tranh thủ nguồn lực quốc tế nhưng phải giữ vững quyền tự chủ chiến lược, không để bị lệ thuộc vào công nghệ ngoại lai trong các lĩnh vực an ninh then chốt.

4. Kết luận

Qua quá trình nghiên cứu và phân tích hệ thống, có

thể khẳng định rằng nhận thức của Đảng về ANPTT trong Văn kiện Đại hội XIV thể hiện một tầm nhìn chiến lược, toàn diện và mang đậm tính nhân văn. Đây là bước phát triển vượt bậc về chất so với các nhiệm kỳ trước, đặc biệt là sự kế thừa và nâng tầm từ Đại hội XIII.

Ở Đại hội XIII, nhận thức về ANPTT tập trung vào việc nhận diện các thách thức toàn cầu và đề ra phương châm "sẵn sàng ứng phó hiệu quả". Bước sang Văn kiện Đại hội XIV, Đảng đã xác lập một hệ tiên đề mới: "An ninh để phát triển" và "An ninh kiến tạo phát triển". Điểm đột phá này cho thấy Đảng không còn nhìn nhận an ninh như một rào cản hay chi phí thụ động, mà là một động lực, một thành tố hữu cơ trong quá trình bứt phá của đất nước trong "Kỷ nguyên mới - kỷ nguyên vươn mình của dân tộc". Đảng đã vận dụng sáng tạo phương pháp luận biện chứng để giải quyết mối quan hệ giữa ổn định và phát triển: Lấy phát triển để tạo lập sự ổn định bền vững, và dùng sự ổn định làm nền tảng cho những bước tăng trưởng nhảy vọt.

Một phát hiện quan trọng khác là sự mở rộng nội hàm ANPTT sang các không gian chiến lược mới. Nếu Đại hội XIII chủ yếu nhấn mạnh "an ninh mạng", thì Văn kiện XIV đã chỉ rõ tầm quan trọng của an ninh dữ liệu, chủ quyền số và an ninh không gian vũ trụ. Việc định danh dữ liệu là tài nguyên chiến lược quốc gia gắn liền với an ninh chế độ cho thấy sự nhạy bén của Đảng trước cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư. Đồng thời, mô hình an ninh lấy con người làm trung tâm đã được cụ thể hóa mạnh mẽ: Sự an toàn, hạnh phúc và chỉ số hài lòng của nhân dân chính là thước đo cao nhất cho hiệu quả của công tác quản trị ANPTT.

Trên cơ sở nhận thức mới của Đảng, nghiên cứu đề xuất ba nhóm giải pháp trọng tâm:

Thứ nhất, hoàn thiện đồng bộ thể chế về an ninh mạng và bảo vệ dữ liệu cá nhân. Cần khẩn trương xây dựng và ban hành các văn bản hướng dẫn thi hành luật về an ninh mạng và bảo vệ dữ liệu quốc gia. Hệ thống pháp luật phải đi trước một bước để mở đường cho kinh tế số nhưng đồng thời phải thiết lập được các hàng rào kỹ thuật đủ mạnh để bảo vệ chủ quyền số và quyền riêng tư của công dân.

Thứ hai, đào tạo đội ngũ cán bộ có năng lực số và phương pháp luận sắc bén. Trọng tâm là xây dựng đội ngũ cán bộ cấp chiến lược và cấp cơ sở đủ năng lực làm chủ các công nghệ cốt lõi (AI, Big Data) để quản trị rủi ro. Cán bộ không chỉ cần giỏi chuyên môn mà phải thấm nhuần phương pháp luận biện chứng để xử lý các khối lượng dữ liệu khổng lồ, đưa ra các quyết định chính xác từ sớm, từ xa.

Thứ ba, đẩy mạnh hợp tác quốc tế vừa hợp tác vừa đấu tranh. Việt Nam cần chủ động tham gia các cơ chế toàn cầu về quản trị không gian mạng, an ninh nguồn nước và biến đổi khí hậu. Phải kiên định nguyên tắc bảo vệ lợi ích quốc gia - dân tộc lên trên hết, đồng thời tích cực chia sẻ trách nhiệm toàn cầu để tranh thủ nguồn lực công nghệ và kinh nghiệm quốc tế.

Tóm lại, nhận thức mới về ANPTT tại Đại hội XIV là một thành tựu lý luận to lớn, kết tinh trí tuệ của Đảng sau 40 năm đổi mới. Việc hiện thực hóa những nhận thức này chính là điều kiện tiên quyết để bảo vệ vững chắc Tổ quốc và đưa đất nước vững bước vào kỷ nguyên phát triển phồn vinh, hạnh phúc./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đảng Cộng sản Việt Nam. (1996). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VIII*. Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật.

2. Đảng Cộng sản Việt Nam. (2011). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*. Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật

3. Đảng Cộng sản Việt Nam. (2016). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*. Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật

4. Đảng Cộng sản Việt Nam. (2021). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII* (Tập I). Nhà xuất bản Chính trị quốc gia Sự thật.

5. Đảng Cộng sản Việt Nam. (2026). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIV* (Tập I - II). Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật.

6. Báo điện tử Chính phủ. (2026, ngày 03 tháng 02). *Nhiệm vụ bảo vệ an ninh và an ninh phi truyền thống trong văn kiện Đại hội XIV của Đảng*. Tổng thuật Tọa đàm khoa học. https://baochinhphu.vn

7. Trần Ngọc Ngoạn. (2025). Thách thức an ninh phi truyền thống hiện nay và gợi mở một số quan điểm, chiến lược ứng phó. *Tạp chí Nghiên cứu Địa lý nhân văn*, 3(48), 14-24.

8. Phan Văn Giang. (2021). Quân đội nhân dân chủ động ứng phó với những thách thức an ninh phi truyền thống. *Tạp chí Quốc phòng toàn dân*, số tháng 3/2021.

9. Lê Xuân Thuận. (2023). Việt Nam đẩy mạnh hợp tác quốc tế trong ứng phó với các thách thức an ninh phi truyền thống. *Tạp chí Cộng sản*. https://www.tapchicongsan.org.vn (ngày 16 tháng 02 năm 2023).

10. Nguyễn Xuân Yêm. (2022). Nhận thức về an ninh phi truyền thống theo tinh thần Đại hội XIII của Đảng Cộng sản Việt Nam. *Tạp chí Chính trị và Phát triển*, số tháng 5/2022.